

Proloog

Sara-Ida Ström sloeg langzaam haar ogen op en staaarde naar het zachtroze licht in de kier van het rolgordijn.

Het was een bijzondere dag.

Als een volgegeten poes bleef ze lui en in elkaar gerold naar het schijnsel liggen staren. Ze nam aan dat het van de opgaande zon was. Al kon het natuurlijk al best laat zijn, en in dat geval was het de herfst met zijn blekere glans die dan toch eindelijk was gekomen. Ze wilde het niet weten. Ze had er de energie niet voor. Daarom draaide ze haar hoofd niet naar de hoekige cijfers van de wekker-radio op het krukje naast haar bed. Ze hoefde pas om één uur op haar werk te zijn. Ze kon het nog even rekken, lak hebben aan vaste tijden en verplichtingen, en hier gewoon blijven liggen en verstrooid aan bepaalde gedachten peuteren, als aan een wondkorstje van een paar dagen oud.

Gedachten over het leven.

Want ze had dromen die haar hielpen de wereld kleur te geven. Ze was bang voor grijs. Dat de dagen lang werden en dat er niets gebeurde, dat het hele bestaan even bloedeloos en duf leek als de bewoners van het verpleeghuis, die onderuitgezakt in hun fauteuil of rolstoel zaten.

Maar daar was ze binnenkort vanaf. Zij ging verder, terwijl die mensen daar bleven.

Buiten klonk het harde geluid van een stationair draaiende automotor. Ze hoorde zware bonzen en mechanisch geknars als van een takelinstallatie. Het zou de vuilniswagen wel zijn. Dan was het dus minstens tien uur.

De kamer werd langzaam warmer. Het was lange tijd ongewoon mooi weer geweest voor oktober. Het ventilatieraampje stond open, maar het rolgordijn, van een witte stof met een ondoordringbare zilveren bovenlaag, hield de frisse lucht tegen. Ze kon niet uit bed komen. In plaats daarvan verplaatste ze haar blik in een wijde boog naar de lamp aan het plafond, een witte bol van rijstpapier. Een

magnifiek spinnenweb liep van de lamp langs het snoer omhoog naar het plafond. Tegelijkertijd stelde ze vast dat ze het op de een of andere manier zou rooien. In het leven dus. Ze was niet geboren om zomaar iemand te worden.

Daar was ze gewoonweg te knap voor.

Plotseling kreeg ze de kriebels. Het dekbed werd te warm en het laken lag verfrommeld onder haar. Ze strekte haar armen uit boven haar hoofd en maakte zich zo lang dat haar ruggengraat ervan kraakte. Vervolgens gooide ze haar benen over de rand van het bed en ging rechtop voor de spiegel staan. Het was een grote spiegel met een teakhouten lijst die tegenover het bed hing, naast een witgeverfd kastje dat ze van thuis had meegenomen.

Er was nog geen ochtend voorbijgegaan dat ze niet voor de spiegel had geposeerd. Soms een paar vluchtige seconden, maar vaak langer. Ze kon het niet laten. Dan stond ze daar en vond dat ze het erg getroffen had met zichzelf. Dat was de leeftijd, zei haar moeder. Het kon Sara-Ida niets schelen of het dat was, ze wist zeker dat ze het nog lang zou blijven doen, want ze vond het fascinerend om te zien wat verschillende gelaatsuitdrukkingen met haar konden doen.

Ze was op haar voordeligst met haar hoofd een klein beetje naar achteren, haar ogen turend als een kat en haar lippen een klein stukje vaneen. Ze had op die pose geoefend, zodat die goed ging ook als ze niet voor een spiegel stond, maar een beetje raar zag ze er waarschijnlijk wel uit. Hij had pijnlijk genoeg naar haar geglimlacht alsof ze een kind was, en alsof hij zich afvroeg wat ze aan het doen was, en haar daarna dringend gevraagd of ze wilde ophouden met dat kinderachtige gedoe. Die dag had hij drie kwartier moeten wachten omdat een van de bewoners uit bed was gevallen en zij had aangeboden om te blijven totdat de ambulance er was. Intussen was hij natuurlijk stikchagrijnig geworden. Geen enkel excuus hielp, dus ze deed wat ze kon om hem te vermurwen. Maar het lukte niet.

De spiegel was haar trouwste bondgenoot. Toen hij had gevraagd of ze hem niet kon verplaatsen, verzette heel haar wezen zich daartegen. Weliswaar trilde ze van heimelijk genot bij het proeven van zijn naam, die ze zelfs in gedachten nauwelijks durfde uit te spreken. Maar ze was nog liever dood dan dat ze haar spiegel kwijt was.

Ze hadden afgesproken dat ze hun grote passie geheim zouden houden. Ze voelde in elke vezel dat het hem ernst was, maar deze

liefde, die de grootste op aarde was, moesten ze nog even stilhouden, vond hij. En dat vond zij ook goed.

Toen hij haar vroeg de spiegel te verplaatsen lachte hij een beetje gegeneerd, alsof het een grapje was. Maar hij meende het, dat begreep ze wel. De spiegel stoorde hem, hij voelde zich bekeken en gevangen door zijn eigen beeld wanneer ze bezig waren. Het prikkelde haar juist. Dan keek hij maar niet, had ze tegen hem gezegd. Hij moest zijn schuldgevoelens naast zich neerleggen.

Hij wenter er wel aan, dacht ze nu. Hij ging in ieder geval voorlopig niet bij haar weg. In ieder geval niet vanwege de spiegel, dat voelde ze. Het was trouwens veel te veel werk om de spijker eruit te trekken en een nieuwe in te slaan. En waar moest die dan wél hangen, verdorie?

Ze was naakt. Haar roodbruine haar viel op haar schouders. Dezelfde kleur als het bosje beneden. Langzaam onderzocht ze de lijnen in de spiegel. Ze inspecteerde haar lichaam van voren en van opzij, alsof het van iemand anders was. Alsof ze een objectief jurylid was bij een missverkiezing. Als ze haar buik inhiel, zag ze weinig verschil. Die was zonder die extra manoeuvre ook al plat. Dat wist ze, maar toch moest ze controleren of het klopte. En haar borsten zaten er. Daar hingen ze, vol als twee tarwebolletjes, grapte hij altijd. Ze was nog nooit een man tegengekomen die dat soort grapjes maakte. Een beetje hulpeloos, maar tegelijkertijd enorm volwassen, zoals zij het zag. Borsten met kaneelbruine tepelhoven, als eilandjes in de scherenkust, en kleine tepels die eigenwijs omhoogstaken.

Mijn god!

Hij had ze teder gekust, eerst de ene, toen de andere door de spleet van haar ochtendjas voordat hij vlak voor middernacht wegging. Hij moest vroeg op en nog wat spullen ophalen thuis. Anders was hij zeker blijven slapen.

Toen hij haar had verlaten had ze het bodempje rode wijn opgedronken dat nog over was en was in bed gekropen, ze was tevreden gaan liggen en met een glimlach op haar lippen in slaap gevallen.

Nu moest ze zich even opfrissen en zien dat ze de werkdag snel om kreeg. Ze moest er maar een schepje bovenop doen met de patiënten, grapjes maken en druk doen, dan ging het meestal gemakkelijker. Ze had intussen wel geleerd dat het allemaal heel vervelend

werd als ze uit haar humeur raakte en prikkelbaar en lichtgeraakt werd. Dat kostte meer tijd en energie, want dan moest ze zichzelf daarna weer oppeppen en haar gebrek aan geduld en empathie, woorden die de directrice graag in de mond nam, goedmaken.

Ze wilde de dag voorbij zien vliegen.

Want vanavond zouden ze een liefdesmaaltijd gebruiken, dat had hij haar beloofd. Ze was jarig. Ze vroeg zich af of hij niet juist het type man was dat sieraden kocht. Geen goedkope rommel. Het echte spul. Van goud natuurlijk. Wit of rood, dat maakte niet uit.

Ze stapte onder de douche terwijl ze al voor zich zag hoe hij met zijn lieve, bruine ogen nieuwsgierig toekeek hoe zij langzaam het bolle, met een zeemleerachtige stof gevoerde doosje openmaakte. De inhoud zou glimmen. En zij natuurlijk ook. Ze zou hem diep in de ogen kijken, fonkelende blikken die elkaar ontmoetten. En het kon niet anders of hij werd alleen nog maar gekker op haar. Bereid om alles voor haar te doen, haar op handen te dragen.

Ze huiverde. Ze hield haar gezicht genietend omhoog naar het warme water.

I

De mannen stonden met zijn drieën op het Lilla Torget te praten. Het was een vrijdag begin oktober en het was laat op de avond.

‘Ga je morgen mee?’ vroeg Stefan Lundwall aan de lange man naast hem.

‘Zeker weten,’ zei Harald Eriksson.

Hij was directeur van een milieutechnologiebedrijf dat steeds betere tijden tegemoet ging. Door de olieprijs, die naar verwachting nog verder zou stijgen, en de toenemende milieubewustheid werd de noodzaak steeds groter om afvalmateriaal van de procesindustrie te reinigen en te hergebruiken. En de eisen werden niet in de laatste plaats door de wetgeving aangescherpt. De industrie zag concurrentievoordelen in milieuvriendelijk zijn. Zijn bedrijf, Drott Engineering, hield zich juist daarmee bezig, met het ontwikkelen van methoden en met het op maat maken van reinigingsinstallaties voor de industrie.

De laatste tijd kon hij de drukte nauwelijks aan. Het werk had hem zo in beslag genomen dat hij niet eens aan de rondjes golf was toegekomen waar hij anders altijd zo naar uitkeek. Elke zaterdagochtend om acht uur. Het was net een reinigend bad als hij er eenmaal was.

‘Tot morgen dan,’ zei de derde persoon, die hoofd was van de afdeling Bouwen en Milieu van de gemeente en Tommy Andersson heette.

Andersson pakte zijn fiets en trapte tegen het eenrichtingsverkeer in de Kråkerumsbacken in, terwijl Harald Eriksson en Stefan Lundwall, die vastgoedmakelaar was, het korte stukje over de Västra Torggatan naar het Stora Torget liepen. Het plein lag er verlaten bij, afgezien van twee roestbakken die met draaiende motor vlak naast elkaar stonden als een verliefd stelletje. De muziek kwam stampend en dreunend door de open zijraampjes naar buiten. De kiosk midden op het plein was dicht.

Ze liepen verder over het plein naar de Södra Långgatan. Ter

hoogte van het slapende wijkgebouw, met het park als een donkere coulisse erachter, namen ze afscheid.

Het was bijna twaalf uur.

Charlotte Eriksson stond als eerste buiten en liep over het korte tuinpad naar de straat. Harriet stond als het ware in de houding in de deuropening. Het gele schijnsel van de buitenverlichting kwam niet veel verder dan de veranda.

Onder de straatlantaarn bij het hekje bleef Charlotte op de anderen staan wachten. Enigszins verstrooid luisterde ze naar het geroezemoes van hun stemmen, maar ze nam weinig notitie van wat ze zeiden. Het meeste hadden ze aan de eettafel al besproken.

Maar je wist het nooit, soms kreeg iemand juist op het moment van vertrek de behoefte zijn hart te luchten. Iets wat iemand had dwarsgezet kwam er in het krappe halletje, bij de voordeur of zelfs bij het tuinhekje opeens uit. Zoals toen Eva-Karin ging scheiden. Charlotte wist nog dat haar vriendin de hele avond haar mond had gehouden, ze had kennelijk besloten te zwijgen, ook al had ze moeten begrijpen dat iedereen merkte dat er iets met haar was, zo ongewoon druk als ze tussen de zwijgzame momenten door was. Toen kwam het. Toen ze net buiten stond, op weg naar het hekje. Het vroom en die keer waren ze ook bij Harriet. Harriet stond zonder jas voor de deur en joeg hen resoluut weer naar binnen. Toen maakten ze nog een fles wijn open.

Dat soort dingen versterkt de vriendschap, dacht Charlotte. Ze werd bijna high van de herinnering.

De anderen stonden eindelijk buiten. Charlotte wist dat Harriet hen na zou kijken totdat ze allemaal hun fiets van het slot hadden gehaald of te voet verdwenen waren. Ze was niet iemand die de deur achter haar gasten dichtsmeet om meteen de keuken in te gaan om op te ruimen.

Ze liepen het kleine stukje naar de Låglandsvägen samen op. Behalve Charlotte Eriksson waren dat Alena Dvorska, Åsa Feldt en Susanne Lundwall. Eva-Karin Laursen was eerder naar huis gegaan, ze moest de volgende ochtend voor dag en dauw op.

Het vriendelijke herfstduister omsloot hen. Een klassieke warme nazomer begin oktober.

Alena Dvorska woonde het verst weg. Ze moest bijna tien kilo-

meter in zuidelijke richting fietsen – ze hadden immers allemaal wijn gedronken – over de Gamla Kalmarvägen de stad uit, naar Sörvik. Charlotte was blij dat zij dat niet hoefde. Zelf ging ze lopen. Ze woonde niet ver hiervandaan.

Toen ze alleen was overgebleven en de Stengatan was ingeslagen, explodeerde de weemoed in haar. Ze concentreerde zich op haar ademhaling om geen huilbui te krijgen, maar ze besepte dat ze die niet zou kunnen tegenhouden en liet haar tranen de vrije loop. Tegelijkertijd vormden haar lippen zich tot een glimlach. Ze voelde zich ook uitverkoren en ze koesterde vertrouwen.

Ze had altijd al gemakkelijk kunnen huilen. Ze gunde zichzelf de korte momenten in tranen, wanneer die kwamen opzetten. Maar altijd als ze alleen was. Ze kwam zowel thuis als op het werk met rode ogen van het toilet. Tegenwoordig waren er niet veel meer die haar vroegen of het wel goed ging. Ze knapte immers op van een huilbui en was daarna bovendien bijna vrolijk en werkte door alsof er niets aan de hand was.

Licht voorovergebogen met haar handen diep in de zakken en haar neus naar het asfalt liep ze nu steeds sneller door. Ze wilde helemaal uitgehuild zijn als ze thuiskwam. Ze kon niet tegen die vermoede blik van Harald. *Nee, hè? Niet weer.*

Ze wilde zoveel.

In haar ene zak voelde ze de huissleutels en de metalen huls van haar lippenstift, in de andere het mobieltje waar ze in kneep alsof het een stressbal was. Het kleine rugzakje van zacht nappa dat ze op Kastrup, het vliegveld van Kopenhagen, had gekocht, hing thuis in de hal. Veel vrouwen voelden zich naakt zonder tas, maar het gaf haar een gevoel van vrijheid. Niets wat slingerde of bungelde.

Achter de ramen van de flats brandde hier en daar licht. Flickerende tv-schermen. Het schoolterrein aan de overkant rustte in het vuilgele schijnsel van de lamp bij de hoofdingang en van lantaarnpalen die hier en daar op het schoolplein stonden.

Ze had altijd veel kinderen om zich heen gezien. Zolang ze zich kon herinneren had ze altijd al een hele bups om zich heen willen hebben. Ze naderde de veertig en er was er nog niet één gekomen. Om de haverklap werd ze eraan herinnerd. Dat kon niet anders. Na de kinderen van haar vrienden kwamen nu hun kleinkinderen.

Het hield niet op.

Veronika Lundborg hield de deur open voor Claes, die de slapende Klara de trap op droeg en hun dochter in haar eigen bed legde. Waar ze niet de hele nacht in zou blijven liggen.

Claes Claesson liep weer naar beneden, hing zijn jas op en liep naar de keuken, eigenlijk alleen maar omdat hij het daar gezellig vond. De keuken was het hart van het huis. Dus deed hij de keukenlamp aan om die meteen weer uit te doen, aangezien hij beslist geen behoefte had aan nog een biertje.

Intussen pakte Veronika de telefoon uit de oplader in de hal en wierp een blik op haar horloge. Het was halftwaalf geweest. Ze toetste het nummer van de spoedeisende hulp in. Na vijf signalen nam een verpleegkundige op. Het was Pernilla. Veronika vroeg of de dienstdoende arts al was gaan slapen, ook al ging ze daar op zich niet van uit. Dat was ook niet het geval, zei Pernilla. Veronika vroeg of ze hem kon spreken. Na een paar keer doorverbinden en enige vertraging – Daniel Skotte was kennelijk met een patiënt bezig – kreeg ze hem aan de lijn.

‘Alles rustig?’

‘Niet bepaald. Maar ik heb de ergste vrijdagchaos weggewerkt. Vechtpartijen van dronkenlappen en dat soort dingetjes. Maar niets ernstigers.’

‘Gelukkig! Ik ben nu thuis. Je kunt me op mijn vaste nummer bereiken als er iets is. En op mijn mobiel, natuurlijk.’

Die legde ze naast haar bed. De volgende ochtend moest ze om negen uur in het ziekenhuis zijn om de ronde te doen samen met de volgende dienstdoende arts. Als ze niet eerder al werd opgeroepen.

De avond bij Harriet Rot was voorbijgevlogen. Anders gingen ze altijd om een uur of halfelf naar huis. Op vrijdag voelden ze maar al te goed dat ze er weer een werkweek op hadden zitten. De avonden thuis werden steeds belangrijker naarmate ze ouder werden. Niets was meer zoals vroeger. En dat was maar goed ook.

Toen Charlotte onder een straatlantaarn door liep, trok ze de mouw van haar jas omhoog en keek op haar horloge. Twintig voor twaalf. Zo laat al.

Zou Harald al thuis zijn?

Ze hilde niet meer en bereidde zich erop voor om zonder een rood en dik gezicht haar huis binnen te stappen. Ze had een zwaar

gevoel in haar hoofd van de wijn, maar morgen kon ze uitslapen. Misschien ging Harald wel golfen. Dat was alweer een poosje geleden. Ze had hem erover aan zijn hoofd gezeurd. Hij moest bewegen! Niet zo hard werken zonder tussendoor te ontspannen. Hij moest aan zijn hart denken! Maar de laatste tijd was ze daar bijna helemaal mee gestopt. Ze was zijn moeder niet. Hij deed toch wat hij zelf wilde. Maar het ging er meer om dat ze attent was, bedacht ze. Dat hij hoorde dat ze zich echt om hem bekommerde. Ze moesten liefdevol blijven en hartelijk blijven kissebissen, zodat ze niet langs elkaar heen gleden als twee schepen in de nacht.

Ze had er ook niets op tegen om alleen thuis te zitten in haar ochtendjas met de krant en een kop sterke koffie, terwijl hij zijn sociale contacten op de fairway onderhield, ontmoetingen die in ieder geval vroeger belangrijk voor hem waren geweest. Of liever voor de firma, wat in feite op hetzelfde neerkwam. Die twee waren één, het bedrijf en Harald, wat ze op dit moment erg verheugend vond.

Ze had toch gelijk gekregen! Haar mondhoeken krulden op. Haar vader moest in het begin niets van zijn schoonzoon hebben. Met grote aarzeling had hij Harald bij wijze van gunst toch in het bedrijf opgenomen. Hij had hem pijnlijk langzaam laten opklimmen. Daarom was het zo'n ironie van het lot dat het ging zoals het ging. Dat Harald degene was die voor goede resultaten zorgde. Weliswaar met behulp van de gunstige conjunctuur, maar toch! Helaas zouden haar ouders dat nooit weten.

Ze naderde de Westelijke Begraafplaats. Een groot terrein, van een afstand net zo pikzwart als de hemel.

Harriet had kipfilet met een lauwe aardappelsalade geserveerd. Vooral het toetje was een klapper geweest, een smakelijke appeltaart met vijgen. Ze zou haar bellen voor het recept. Vijgen passen goed bij kerst, dacht ze. Het gebak werd lauw geserveerd met slagroom met een scheutje calvados erdoor. Dat zou ze zelf haar gasten ook nog eens voorzetten. Ze kon de verfrissende en tevens zoete smaak van de vijgen nog proeven.

Alleen Susanne Lundwall had aan haar vermoedigheid toegegeven en zij was even op de bank gaan liggen slapen. Dat maakte niet uit, de sfeer was warm en tolerant geweest. Geen van hen zat op dit moment vast in een grote levenscrisis die geanalyseerd of geprojecteerd moest worden. Harriet leek graag een nieuwe baan te willen – maar

wie zat nu te wachten op een ziekenverzorgster van vijftig? Eva-Karin wilde haar badkamer opnieuw laten betegelen. Waarom eigenlijk? Het was nog niet zo lang geleden gebeurd. De leeftijd joeg op tot voortdurende veranderingen, grote en kleine projecten, voordat de vermoeidheid toesloeg. Of je legde je erbij neer. Genoot van wat je had. Zoals Alena Dvorska, die haar draai in het leven had gevonden en helemaal niets wilde veranderen. Charlotte wilde dat zij dat had. Dat de wind van de vernieuwing haar niet te pakken had gekregen. Al waren het niet bepaald nieuwe tegels die haar voor ogen stonden.

En Harriets kleinkinderen waren aan de beurt gekomen.

Charlotte bevond zich nu ter hoogte van het kerkhof. Ze keek op naar de diepe duisternis. Alleen de Boskapel was goed zichtbaar in het koude, witte schijnsel van de gevelverlichting.

Een swingende Amerikaanse slee met glimmende roomwitte vinen haalde haar langzaam in. De muziek stond zo hard aan dat de hele auto ervan leek te trillen. Daarna was de straat weer stil. Ze wilde een eindje verderop de Stengatan verlaten en een doorsteek maken via het korte voetpad langs het kerkhof naar haar eigen straat, de Tärnvägen. Ze moest dan langs een donker stukje, maar dat was maar kort, ze was daar duizenden keren langsgelopen. Ze was niet bang in het donker.

Ze had nu niet alleen last van de wijn. Welbekende gedachten draaiden in een kringetje rond in haar hoofd, als een kat die achter zijn eigen staart aan zit. Een gedachtegang waar ze niet uit los leek te kunnen komen.

Veronika Lundborg en Claes Claesson waren een avondje bij de Lundins op bezoek geweest. Eigenlijk had Veronika geen energie om van huis te gaan. De hoofdoorzaak daarvan was dat ze tegenwoordig al om zeven uur 's avonds tolde van de slaap vanwege de hormonale veranderingen in verband met haar zwangerschap. Dat werd beter als ze wat verder heen was, dat wist ze.

Ze waren voorzichtig. Ze hadden het nog aan niemand verteld, zelfs Mona en Janne Lundin wisten van niets. De toestand was precair, ze was zesenvestig. Maar ze hadden de afspraak met de Lundins zo vaak verzet dat ze zich ten slotte de moeite maar getroostte om een vrijdagavond ver van haar eigen tv-bank door te brengen,

en dat terwijl ze nog achterwacht was ook. Maar haar collega Daniel Skotte kon veel zelf af en er moest heel wat gebeuren wilde hij haar oproepen.

Bovendien hadden ze de afgelopen herfst vaak de lange reis naar Lund gemaakt. Vooral Veronika, die verlof had opgenomen. Soms was ze hele weken weggebleven.

Een zware tijd, die slechts gedeeltelijk achter hen lag. Dagen en nachten aan het bed van Cecilia in de neurochirurgische kliniek in Lund, en nu in het revalidatiecentrum in Orup. Langzaam gloorde er licht. Misschien werd alles weer goed, maar het aanhoudende gevoel van onmacht was nog niet verdwenen.

Cecilia, haar volwassen dochter. Al was ze op dit moment in veel opzichten helemaal niet zo volwassen. Over haar toekomst: baan, vriend, gezin, durfde ze nog niet na te denken. Daar was ze helemaal niet gerust op.

Veronika kon de weg via Växjö naar Skåne inmiddels wel dromen. Er werd goed voor Cecilia gezorgd in Orup, dat waarachtig geen rusthuis was. Met hard werken moest ze het bestaan opnieuw veroveren. Ze waren eeuwig dankbaar voor alles wat er voor haar werd gedaan. Iedereen moedigde haar aan. Cecilia's vader van zijn kant, Veronika, Claes en haar vrienden aan de andere kant. Intussen lag de woede en de wraakzucht nog na te smeulen. Het weinig productieve gevoel dat ze de dader op zijn bek wilde slaan. Ter verantwoording roepen. Maar de dader zou nooit een gezicht krijgen, dat wist Veronika. En ze wist ook dat ze minder wraakzuchtig zou worden. Over een tijdje.

Ze waren in de eerste plaats bij Mona en Janne Lundin uitgenodigd om de trouwfoto's te bekijken. Op de foto's was Cecilia vrolijk en mooi en ter ere van de dag had ze de venijnige opmerkingen die ze anders altijd meteen maakte zodra ze Claes zag voor zich gehouden. Dat was voor de grote catastrofe.

Veronika bekeek Cecilia's ontspannen gelaatstrekken. Haar tanden die blonken als ze lachte. Ze hield de foto rustig vast en sloeg haar ogen neer. Ze had tot nu toe nog geen foto's van de bruiloft bekeken.

Natuurlijk begonnen haar ogen te tranen. Ze ging met het puntje van haar wijsvinger als een voorzichtige streling over het gladde fotopapier en slikte. Ze zette zich schrap. Maar bleef kijken.

Mijn grote dochter, dacht ze. Dat je maar sterk mag zijn en net zo koppig als altijd!

De wrok was ver weg. De donkere wolk die al was komen aandrijven toen Veronika Claes had voorgesteld. Cecilia had hem geen hand willen geven en Veronika was in haar egocentrische verliefdheid geschokt geweest over het gedrag van haar dochter. Ze kan toch wel blij zijn voor mij? had Veronika toen gedacht. Maar op de bruiloft was de ommekeer gekomen. Het was net alsof Cecilia niet langer jaloers kon zijn. Ze het zelfs geaccepteerd dat Claes heel kameraadschappelijk een arm om haar schouders had geslagen terwijl Mona foto's maakte.

Janne en Mona hadden veel foto's om te laten zien. Mona was de fotograaf. Echt goede foto's. Ze zeiden allebei nadrukkelijk dat ze zeer vereerd waren dat ze erbij hadden mogen zijn.

'Op onze leeftijd kom je niet zo vaak meer op een trouwerij. Het is alleen zo naar wat er daarna gebeurd is,' zei Janne en hij knikte naar een foto van Cecilia.

Hij vermeed Veronika's bedroefde blik zorgvuldig.

Het verandert, dacht Charlotte Eriksson.

Vroeger deden ze altijd iets wanneer ze bij elkaar kwamen, ze breiden, borduurden, of misschien hadden ze een rok die langer of korter gemaakt moest worden. Nu waren ze niet meer zo ambitieus. Daarom legden ze hun handwerkje vaak aan de kant, of lieten het thuis. Alles op zijn tijd. Alena Dvorska was de enige die altijd handwerkte. Zelf hield ze er helemaal niet van. Alena had haar vanavond ontelbare keren over haar borduurwerk heen aangekeken – Engelse rozen in zachte tinten op een donkere wollen ondergrond. Het moest een kussenvertrek worden. Haar blik was vriendelijk. Ze kenden elkaar goed.

Voor haar was de weg afgezet, ontdekte ze. De Stengatan was net een uitgegraven sloot. Misschien werden er nieuwe leidingen gelegd voor stadsverwarming, water, elektriciteit of gas. Ook langs de muur van het kerkhof was een greppel gegraven en de muur was afgebroken. De stenen lagen op een stapel.

Ze hoorde weer een auto achter zich. Die passeerde haar langzaam. Ze draaide haar hoofd, maar kon niet zien wie er achter het stuur zat. Een roestige Volvo-combi die klonk als een raket. Een gat in de uitlaat, dacht ze.

Ze verlangde naar haar bed. Soms zat ze boven op de bank op de overloop om Harald niet te storen, die meteen in slaap viel. Nu wilde ze meteen naar bed, en ze dacht dat ze in slaap zou vallen zonder eerst wakker te liggen en met open ogen in het donker te staren.

Ze fronste haar voorhoofd.

Kende ze de bestuurder van die Volvo? Hij was haar zo extreem langzaam voorbijgereden.

Harald Eriksson stak de sleutel in het slot. Hij kon het sleutelgat bijna niet vinden, omdat de buitenlamp niet aan was. Alle ramen glommen zwart. Charlotte was dus nog niet thuis.

Het was altijd een sombere bedoening om in een donker huis thuis te komen. Hij deed de buitenverlichting aan, trok vervolgens zijn jas uit, een Burberry van klassieke snit, en hing die aan een hangertje. Hij had de al even klassieke geruite voering er nog niet in gezet. Daar wachtte hij nog even mee. Hij was erg goed in het afwachten van het juiste moment. En met de voering van de jas was het precies hetzelfde als met handschoenen: als je die eenmaal voor de dag haalde, was de nazomer voorbij en waren de herfst en de winter onvoorwaardelijk begonnen.

Hij wist trouwens niet waar Charlotte zijn handschoenen had opgeborgen, of waar de voering van de jas was. Dat was niet echt zijn terrein, maar hij vermoedde dat ze ergens in de grote halkast lagen.

Hij had zijn auberginekleurige schoenen met leren zolen uitgetrokken, er schoenspanners in gezet en de paar meter naar het toilet op sokken afgelegd, iets wat hij anders liever niet deed. Zijn blaas stond op springen. Het had iets vernederends, geen schoenen aanhebben, je werd er kleiner van. In ieder geval de combinatie sokken en een nette broek, dat was gewoon geen gezicht. Op een hete zomerdag op blote voeten lopen was natuurlijk weer heel iets anders.

Nadat hij zijn handen had gewassen liep hij terug naar de hal, vanwaar de eiken trap naar de bovenverdieping voerde. Het plafond was krijtwit geschilderd. Charlotte had een blauwgroen glad behang gekozen dat het antieke bureau dat haar overgrootmoeder ooit had laten maken en nu als telefoontafeltje dienstdeed, in al zijn keurige elegantie liet uitkomen.

Hij bukte boven het oosterse wollen tapijt dat zwaar op de stenen plavuizen rustte, pakte zijn schoenen en zette ze op de schoenen-

plank. Intussen keek hij om zich heen of hij zijn pantoffels ergens zag staan en hij vond ze keurig in de rij bij de voordeur. Het waren zwarte Båstadklompen met zacht rubber aan de onderkant waar je het parket niet mee beschadigde en die niet klepperden als je erop liep. Hij had ze tijdens een golfwedstrijd bij Båstad gekocht. Ze zaten heerlijk.

Rusteloos liep hij heen en weer tussen de keuken, de woonkamer en de hal en hij deed de lichten aan. Ten slotte draafde hij de woonkamer in, ging in de erker staan met uitzicht op de achtertuin en keek naar buiten. Natuurlijk zag hij alleen duisternis, behalve bij de burenschuif aan de rechterkant, waar nog licht brandde op de bovenverdieping.

Daarna liep hij naar de mahoniehouten barkast van echt Deens jarenzestigdesign en deed de deuren open die aan de binnenkant met spiegels waren bekleed. Hij vond wat hij zocht, tilde de whiskyfles op, pakte een glas van geslepen kristal en schonk een halve centimeter van het amberkleurige vocht in. Meer hoefde niet na het uitgebreide, met wijn overgoten diner bij de Rotary. Hij wilde de volgende ochtend fris zijn.

Nippend van de dure druppels liep hij de kamer uit en ging voor het keukenraam staan. Onder zich zag hij de Trastvågen, die zo leeg was als na een bomaanslag.

Ze woonden hoog, in een villa uit 1922 die tegen een berg aan was gebouwd. Het fundament bestond uit grote granietblokken die aan de straatkant bijna twee meter hoog waren en steeds lager werden naar de tuinkant toe. Hij had dus een goed uitzicht naar beide kanten van de straat vanaf de plek waar hij stond, half verborgen achter het keukengordijn. Het huis was bekleed met liggende panelen en donkerbruin geverfd met wit lijstwerk, en zolang hij zich kon heugen werd het al het Peperkoekhuisje genoemd. Het had geen pittoreske raamluiken met hartjes, maar de oude ramen met aan elke kant acht kleine ruitjes hadden ze wel laten zitten, iets wat je vooral merkte als het tijd werd om de ramen te lappen. Maar dat bevestigden ze tegenwoordig uit.

Hij geeuwde, liep terug naar de hal en pakte de telefoon.

Veronika kleedde zich uit, spatte water in haar gezicht en begon haar tanden te poetsen met een doodgewone tandenborstel.

‘Mona wil vast graag kleinkinderen,’ zei ze met haar mond vol tandpasta.

Claes raakte haar rug met zijn borstkas toen hij over haar heen boog. Hij pakte zijn tandenborstel van de bovenste plank van het toiletkastje. Een elektrische. Hij stond zo hoog om te voorkomen dat Klara hem zou pakken en hem kapot zou bijten.

‘Dan zal ze nog wel even geduld moeten hebben,’ zei hij met tandpasta in zijn mond.

Hun enig kind, hun zoon Lasse Lundin, was in de voetsporen van zijn vader getreden en was net begonnen op de politieacademie in Växjö.

Cecilia zou haar moeders voorbeeld niet volgen. Dan eerder dat van haar vader, die eigenlijk journalist was, maar nu iets deed op het gebied van informatievoorziening voor de Provinciale Staten van Stockholm. Veronika wist niet precies wat hij deed.

Maar op dit moment durfde ze of wilde ze niet nadenken over Cecilia’s toekomst. Misschien zou ze over ongebaande paden moeten gaan. In ieder geval geen wegen die zij al hadden bewandeld. Hobbelig en onveilig. Niemand die het wist.

Veronika was zelf nooit een bepaalde kant op gestuurd. Ze was de eerste van haar familie met een zogenaamde hogere opleiding. Ze was zagezegd een sociale klimmer.

Ze kroop in bed, ging op haar zij liggen en deed haar ogen dicht. Even later voelde ze de matras schommelen. Ze stak een arm uit, tastte achter zich en voelde de contouren van Claes’ lichaam.

Hij was er.

‘Welterusten,’ mompelde ze en ze viel in een diepe slaap.

Het was een ongeschreven regel geworden dat de gastvrouw altijd de meeste ruimte kreeg.

Bij de kipfilet en de lauwe aardappelsalade presenteerde Harriet dus haar eerste kleinkinderen. Niet in levenden lijve, natuurlijk, maar door middel van een dikke stapel foto’s die ze teder in haar handen hield. Het leeftijdsverschil in de groep was bijna twintig jaar en Harriet was de oudste.

Ze hadden allemaal hun hoofd over de foto’s gebogen, ze bijna plechtig aan één kant vastgehouden om geen vieze vingers op de kleintjes te zetten. Die tot overmaat van geluk dus met zijn tweeën

waren. Ze lagen op een witte schapenvacht. Het waren glanzende vergrotingen waarop de meisjes donkerroze boxpakjes droegen.

Het deed pijn, maar Charlotte kon zonder zichzelf te verraden het sterke gevoel van gemis tot maximaal laten aanzwellen om daarna weer te bedaren. Dacht ze.

Maar je weet het nooit, dacht ze nu. Koppig weigerde ze haar dromen te laten verbrijzelen. Misschien waren de wonderen de wereld nog niet uit?

Op de achtergrond hoorde ze vaag het verkeer op de E22. Tegelijkertijd kwam een ronkende automotor steeds dichterbij. Ze keek om en zag dat het een splinternieuwe auto was, erwtgroen met glimmende lak, een van die korte, gedrongen en hoge modellen die bijna een hype waren geworden. Hij haalde haar niet in, maar gaf richting aan en draaide de Kapellvägen op.

Ze was warm geworden van het lopen en ze maakte haar jas los. Nu was ze bij de wegversperring en ze keek naar opgebroken asfalt. De rijbaan was opzij geduwd door de greppel en bestond vooral uit hobbelig grind.

Net als de anderen had ze de tweeling glimlachend bekeken en gezegd hoe schattig ze waren. En dat meende ze ook. Want ze had geen last van jaloezie of afgunst, Harriets eerste kleinkinderen hadden haar niets misdaan. Ze had zich niet eens schrap hoeven zetten toen het eerste, sterke gevoel was weggeëbd. Ze had zonder al te grote problemen lang en breed naar de kleintjes kunnen glimlachen. Misschien juist omdat ze eigenlijk niets met die twee wezentjes te maken had. Ze waren alleen interessant in hun hoedanigheid van kleinkinderen van Harriet. Verder zagen de meisjes er net zo uit als alle andere baby's.

Ze stelde er een eer in haar verdriet met opgeheven hoofd te dragen. Ze smiet het anderen niet voor de voeten. Harald niet, de medische wereld niet, die hen niet had kunnen helpen, en ook alle andere mensen niet die achter een kindewagen liepen of een kwetsbaar baby'tje optilden en het teder kusten. Daar was ze lang geleden al mee opgehouden.

Ze wist natuurlijk dat het net zo weinig haar 'schuld' was als die van Harald. De natuur, daar deed je niets aan. En ze hadden gedaan wat ze konden. Ze hadden tussen hoop en wanhoop gebalanceerd en zich door tests, hormooninjecties, spermaonderzoek en ivf-be-

handelingen heen gevochten... En daarna het zenuwslopende wachten dat een eeuwigheid leek te duren. Om vervolgens te constateren dat de behandeling niet aangeslagen was.

Maar het was nog niet te laat.

Op dat moment kreeg ze een scherp steentje in haar ene schoen; ze nam niet de moeite om te blijven staan, maar doorkruiste de versperring, door de niet al te diepe kuilen heen naar de overkant.

Net toen ze het voetpad langs de afgebroken kerkhofmuur wilde inslaan hoorde ze geluid. Onmiddellijk identificeerde ze het als menselijk. Misschien kwam het zelfs van twee mensen.

Raar!

Ze bleef staan en luisterde. Wat het een liefdespaar in actie? Of misschien een verkrachting?

Maar ze hoorde of zag niets meer. Het enige wat bewoog, waren de bladeren in de seringenhaag achter haar. Daarom liep ze verder, met langzame, voorzichtige stappen en haar zintuigen op scherp.

Twee, drie meter ver kwam ze. Toen steeg er weer gejammer op en ze verstijfde. Ze probeerde haar oren te spitsen, maar haar hart ging zo tekeer dat ze bijna niets meer hoorde. Terwijl ze het donkere kerkhof afspeurde, trok ze haar schoen uit en schudde eindelijk het steentje eruit.

Toen ze haar schoen weer aanhad, bleef ze staan. Geen geluid meer. Zelfs de motorgeluiden van de Oostkustroute leken te zijn verstomd.

Dit is niets voor mij, dacht ze. Langzaam stak de angst weer de kop op, ze maakte zichzelf bang. Maar tegelijkertijd wilde ze het weten. Wat was er aan de hand?

Nieuwsgierig liet ze haar blik over de Stengatan gaan, over het kerkhof en de struiken achter haar die de tuinen van de villa's begrensd, maar toen gaf ze het op en ze liep met snellere en doelbewustere tred verder over het voetpad.

Net toen ze de Tärnvägen in wilde lopen hoorde ze het weer. Een ingehouden, bijna snijdend geluid dat door de ruimte leek te weergalmen.

Resoluut draaide ze zich om. Ze liep snel terug. Nu zou ze er potverdorie achter komen wat dat was!

Ze bleef midden op het pad staan. Het kwam van het kerkhof. Dat wist ze nu zeker. Haar ogen waren aan het donker gewend ge-

raakt. Ze liet haar blik over alle grafstenen gaan die in het donker weggedoken stonden, ze speurde alles af, ook de bosjes aan de andere kant van het geasfalteerde pad. Ze probeerde het systematisch te doen. En voor de duizendste keer tuurde ze de Stengatan af, die er net zo verlaten bij lag als het kerkhof. Ze spitste haar oren, ademde zo zacht mogelijk, ze stond met gebalde vuisten te wachten op een nieuw geluid.

Het was absurd, maar ze kreeg het gevoel dat iemand haar in de maling nam. Dat iemand haar hier voor paal liet staan in het donker. Tegelijkertijd was ze heel ongerust en ook nieuwsgierig. Wat ze had gehoord was niet zomaar iets. Een wanhoopskreet. Angst. Misschien pijn. Een gevecht.

Ze wilde haar ongerustheid met iemand delen. Daarom keek ze over de heg, maar achter geen enkel raam brandde licht.

En als het nou eens niks was? Dan stond ze voor gek. Zou ze Harald bellen? Nee. Hij stelde altijd te veel vragen, waar het ook over ging. Misschien moest ze de politie waarschuwen? Maar die hadden waarschijnlijk wel iets anders te doen, het was vrijdagavond en ze zou maar teleurgesteld zijn als ze niet kwamen. Als ze andere dingen belangrijker vonden.

Dus bleef ze staan wikken en wegen. Naar huis gaan of blijven?

De politie had schijnwerpers waarmee ze het hele terrein konden bestrijken. Misschien was het een dronkenlap die lag te kotsen, dacht ze.

Toen klonk het geweeklaag weer, ijzingwekkend duidelijk. Het kwam onmiskenbaar van het kerkhof. En zonder nadenken stapte ze in de greppel waar de weggehaalde muur had gestaan. Nu, dacht ze. Nu zal ik het weten. En ze stormde verder over paden, over graven, lage buxushaagjes en potten met heide, vermoedde ze, dat was moeilijk te zien. Ze ging op het geluid af. Probeerde koers te houden. Het geluid klonk nu gedempter. Alsof iemand op een lap stof beet.

Hier en daar lieten de straatlantaarns langs de Stengatan een zwak schijnsel vallen. Lichtvlekken.

Daarin zag ze plotseling het wit van een paar ogen. En misschien de contouren van een gezicht.

Voorzichtig stapte ze erop af. Ze stootte haar teen en viel op een grafsteen. Ze stond op, hervond haar evenwicht en liep verder.

Er zat iemand tegen de grafsteen geleund. Ze bleef abrupt staan. Haar hart bonsde. Ze boog naar voren om het beter te kunnen zien.

‘Godallemachtig!’ stootte ze uit.

En ze pakte haar mobieltje.

‘Wacht!’ zei ze tegen de opengesperde ogen. ‘In godsnaam, wacht!’

Ze keerde zich om en liep in de richting van de straat. Ze wilde naar het licht van de straat om te bellen. Ze wist dat de toetsen van het mobieltje licht gaven, dat ze het prima kon zien als ze bleef staan om hier te bellen, maar ze kon het niet. Ze wist niet wat ze moest doen. Ze wilde een auto aanhouden. Ze wilde dat iemand haar kwam helpen. Wie dan ook. Ze wilde hier niet alleen mee zijn.

Toen kwam de knal.

Als een pistoolschot, dacht ze, alsof het haar niet aanging.

Op dat moment klapte ze dubbel als een vouwmes. Het mobieltje vloog uit haar hand. Een vreselijke pijn verspreidde zich midden in haar lichaam. Ze probeerde het, maar ze kon niet rechtop gaan staan. Ze zette een paar wankele stapjes, maar de pijn sneed door haar hele lichaam, verspreidde zich overal, en keerde haar maag binnenstebuiten. Ze viel.